

Mål C-755/22

Begäran om förhandsavgörande

Datum för ingivande:

13 december 2022

Domstol som begär förhandsavgörande:

Okresní soud Praha-západ (Republiken Tjeckien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

1 augusti 2022

Kärande:

Nárokuj s.r.o.

Svarande:

EC Financial Services, a.s.

BESLUT

Okresní soud Praha-západ (distriktsdomtolen i västra Prag, Republiken Tjeckien)
... i målet mellan

käranden: **Nárokuj s.r.o.**, ... med säte i ...
Veselí nad Moravou ...

mot svaranden: **EC Financial Services, a.s.**, ... med säte i ... Dolní Břežany

...

**angående betalning av ett belopp om 35 000 tjeckiska kronor samt ersättning
för tilläggskostnader.**

beslutar följande:

... förfarandet i det nationella målet

Okresní soud Praha-západ (distriktsdomtolen i västra Prag) har i enlighet med artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt begärt att Europeiska unionens domstol ska besvara följande tolkningsfråga:

Har Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG till syfte att ålägga kreditgivaren sanktioner för att inte ha gjort en fullständig bedömning av konsumentens kreditvärdighet, även om konsumenten har återbetalat lånet i dess helhet och inte heller framfört invändningar mot avtalet i samband med återbetalningen?

Domskäl:

I. Föremålet för tvisten och de relevanta faktiska omständigheterna

- 1 Tvisten gäller frågan om obehörig vinst på 35 000 tjeckiska kronor jämte lagstadgad dröjsmålsränta på 8,5 procent per år för perioden från den 23 september 2021 fram till dagen för betalning. Käranden förvärvade fordran från en konsument som hade ingått ett konsumentkreditavtal med JET Money s.r.o. till ett belopp av 50 000 tjeckiska kronor. Innan kreditavtalet ingicks lämnade konsumenten in sitt identitetskort och körkort, löneutdrag till styrkande av sin anställningslön för en period av tre månader före kreditavtalets ingående, intyg om utgifter avseende nyttjandet av sin lägenhet, TV och internet, även dessa för en period av tre månader före kreditavtalets ingående, samt intygan om att denne bidrog till hushållets gemensamma utgifter. I kreditansökan angav konsumenten dessutom att han inte hade några övriga tidigare skulder, att han var ensamstående och bosatt i ett gemensamt hushåll med sin mormor. Konsumenten återbetalade därefter lånet jämte tilläggskostnader, vilket sammanlagt var 85 000 tjeckiska kronor. Det belopp på 35 000 tjeckiska kronor som yrkas i stämningsansökan är skillnaden mellan lånets kapitalbelopp och det belopp som återbetalades. Vad gäller bytet av kreditgivare skedde detta den 28 september 2018 till följd av att en del av verksamheten överfördes till det nuvarande svarandebolaget.
- 2 Det föreligger ingen tvist mellan parterna om att de har ingått ett kreditavtal och om det belopp som konsumenten har återbetalat. De faktiska omständigheterna är i allmänhet ostridiga.
- 3 Parterna är oense om den rättsliga bedömningen. Enligt käranden har kreditgivaren åsidosatt sina skyldigheter genom att inte i tillräcklig mån ha bedömt konsumentens kreditvärdighet, vilket innebär att avtalet är ogiltigt. Bedömningen av kreditvärdigheten har inte utförts med den vederbörliga omsorg som krävs från kreditgivarens sida, eftersom denne exempelvis inte på ett tillförlitligt sätt kontrollerat utgifternas faktiska belopp. Enligt käranden är det logiskt att konsumenten inte kunde hävda att avtalet var ogiltigt under tiden som han inte har haft möjlighet att få juridisk rådgivning från ett ombud. Svaranden har däremot anfört att kreditvärdigheten har bedömts på ett tillräckligt sätt. Enligt

svaranden är inte heller bestämmelser om konsumentskydd tillämpliga, eftersom förevarande fordran inte längre tillfaller en konsument, utan ett bolag.

- 4 Den hänskjutande domstolen underrättade parterna om att den avsåg att begära förhandsavgörande från Europeiska unionens domstol om tolkningen av ovanstående fråga, eftersom det ansågs vara avgörande för att lösa tvistemålet. Käranden motsatte sig begäran om förhandsavgörande med motivering att nationell rätt redan avgjort frågan, och hänvisade till den dom som meddelades av Městský soud v Praze (stadsdomstolen i Prag, Republiken Tjeckien) av den 5 januari 2022 ..., av vilken det framgår att konsumentskyddets syfte är att förebygga och skydda den allmänna ordningen. Käranden hänvisade även till den dom som meddelades av Krajský soud v Praze (regiondomstolen i Prag, Republiken Tjeckien) av den 9 januari 2020 ... av vilken det framgår att en bedömning av konsumenters kreditvärdighet skyddar dem mot riskfylld utlåning och hushållens växande skulder. Syftet är likväl relevant för lån som har återbetalats. Effekterna av riskfylld utlåning kan nämligen visa sig först efter en viss tid.
- 5 Svaranden instämde i att en begäran om förhandsavgörande skulle framställas utan närmare motivering.

II. Tillämplig unionslagstiftning

- 6 Enligt skälen 26–28 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG framgår följande:
 - *Medlemsstaterna bör vidta lämpliga åtgärder för att främja ansvarsfulla metoder under kreditförbindelsens alla skeden med beaktande av de särskilda förhållanden som råder på deras kreditmarknad. Dessa åtgärder kan exempelvis inbegripa konsumentupplysning och konsumentutbildning, inklusive varningar avseende riskerna med dröjsmål med betalningar och överskudsättning. Särskilt på en expanderande kreditmarknad är det viktigt att kreditgivarna inte ägnar sig åt oansvarig utlåning eller ger krediter utan att dessförinnan bedöma kreditvärdigheten, och medlemsstaterna bör utföra den kontroll som är nödvändig för att undvika sådant beteende och de bör i sådana fall fastställa nödvändiga sanktioner mot kreditgivarna. Utan att det påverkar tillämpningen av bestämmelserna om kreditrisk i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/48/EG av den 14 juni 2006 om rätten att starta och driva verksamhet i kreditinstitut bör det åligga kreditgivarna att individuellt kontrollera konsumentens kreditvärdighet. I detta syfte bör de få använda inte endast information som tillhandahålls av konsumenten i samband med att kreditavtalet i fråga upprättas utan också under en längre tid av handelsförbindelse. Medlemsstaternas myndigheter kan också ge relevanta instruktioner och riktlinjer till kreditgivarna. Konsumenterna bör också iaktta försiktighet och uppfylla sina avtalsenliga skyldigheter.*

- Även om konsumenterna får den förhandsinformation som krävs innan avtalet tecknas kan de behöva ytterligare hjälp att välja vilket av de föreslagna kreditavtalen som bäst lämpar sig för just deras behov och ekonomiska situation. Medlemsstaterna bör därför se till att kreditgivare ger sådan hjälp när det gäller de kreditprodukter som de erbjuder konsumenten. I förekommande fall bör relevant förhandsinformation och de föreslagna produkternas huvudsakliga egenskaper förklaras för konsumenterna utifrån de förhållanden som gäller för var och en för att konsumenterna ska kunna förstå de konsekvenser som kreditprodukterna kan få för deras ekonomiska situation. I förekommande fall bör skyldigheten att hjälpa konsumenten även gälla kreditförmedlaren. Medlemsstaterna kan bestämma vid vilken tidpunkt och i vilken utsträckning som dessa förklaringar ska ges till konsumenten med beaktande av de särskilda förhållanden som råder vid krediterbudandet, konsumentens behov av hjälp och de enskilda kreditprodukternas beskaffenhet.
 - För att bedöma en konsuments kreditvärdighet bör kreditgivaren söka i relevanta databaser; de rättsliga och faktiska omständigheterna kan kräva att sådana sökningar görs i olika omfattning. För att undvika en snedvridning av konkurrensen mellan kreditgivare bör kreditgivare ha tillgång till privata eller offentliga databaser om konsumenterna i en medlemsstat där de inte är etablerade på villkor som inte är diskriminerande i förhållande till kreditgivarna i denna medlemsstat.
- 7 Enligt artikel 8.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG framgår det att medlemsstaterna ska säkerställa att kreditgivaren innan kreditavtalet ingås gör en bedömning av konsumentens kreditvärdighet, på grundval av tillräckliga uppgifter som i förekommande fall erhållits från konsumenten och, när så är nödvändigt, på grundval av sökning i relevant databas. Medlemsstater vars lagstiftning kräver att kreditgivare måste göra en bedömning av konsumentens kreditvärdighet på grundval av en sökning i relevant databas får bibehålla det kravet.
 - 8 Enligt artikel 22.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG framgår det att i den mån detta direktiv innehåller harmoniserade bestämmelser får medlemsstaterna inte behålla eller införa andra bestämmelser i sin nationella lagstiftning som skiljer sig från vad som fastställs i detta direktiv.
 - 9 Enligt artikel 22.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG framgår det att medlemsstaterna ska se till att konsumenterna inte kan avsäga sig de rättigheter som de ges genom bestämmelser i nationell lagstiftning vilka införs för att genomföra eller som motsvarar detta direktiv.
 - 10 Enligt artikel 23 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv

87/102/EEG framgår det att *medlemsstaterna ska fastställa bestämmelser om sanktioner som ska tillämpas vid överträdelse av de nationella bestämmelser som antas enligt detta direktiv och vidta alla åtgärder som krävs för att säkerställa att de genomförs. De sanktioner som föreskrivs ska vara effektiva, proportionella och avskräckande.*

III. Tillämpliga nationella bestämmelser

- 11 Enligt § 86.1 i zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru (lag nr 257/2016 om konsumentkrediter) i dess ändrade lydelse, framgår det att innan ett avtal om konsumentkredit ingås eller det görs en ändring av skyldigheter i avtalet som medför en betydande ökning av det totala konsumentkreditbeloppet ska kreditgivaren bedöma konsumentens kreditvärdighet på grundval av väsentliga, tillförlitliga, tillräckliga och proportionerliga uppgifter som lämnats av konsumenten och, om det är nödvändigt, från en databas som möjliggör en bedömning av konsumentens kreditvärdighet eller från andra källor. Kreditgivaren ska endast bevilja en konsumentkredit när resultatet av en bedömning av kreditvärdigheten visar att det inte finns några rimliga tvivel beträffande konsumentens förmåga att återbetala konsumentkrediten.
- 12 Enligt § 86.2 i zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru (lag nr 257/2016 om konsumentkrediter) i dess ändrade lydelse, framgår det att kreditgivaren i sin bedömning av konsumentens kreditvärdighet särskilt ska göra en bedömning av konsumentens förmåga att göra de överenskomna regelbundna återbetalningarna av konsumentkrediten, mot bakgrund av en jämförelse av konsumentens inkomst och utgifter och kapacitet att återbetala redan befintliga *skulder*. Vidare ska kreditgivaren beakta värdet av eventuell egendom, för det fall effekten av konsumentkreditavtalet är att konsumentkrediten helt eller delvis ska återbetalas med intäkterna från försäljning av konsumentens egendom i stället för regelbundna återbetalningar, eller om det framgår av konsumentens ekonomiska situation att vederbörande kommer att kunna återbetala konsumentkrediten oberoende av hans inkomst.
- 13 Enligt § 87.1 i zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru (lag nr 257/2016 om konsumentkrediter) i dess ändrade lydelse, framgår det att *om en kreditgivare beviljar en konsumentkredit till en konsument i strid med § 86.1 andra meningen ska avtalet anses ogiltigt. Domstolen ska beakta ogiltigheten även om det inte framställts någon invändning i detta avseende. Konsumenten ska vara skyldig att, vid en lämplig tidpunkt i förhållande till hans ekonomiska förmåga, återbetala det belopp som betalats ut i konsumentkredit.*
- 14 Enligt § 2054.1 i zákon č. 89/2012 Sb., o spotřebitelském úvěru (lag nr 89/2012 civillagen) i dess ändrade lydelse (nedan kallad den tjeckiska civillagen), framgår det att *betalning av ränta ska anses utgöra ett erkännande av den skuld som avser det belopp på vilket räntorna har betalats.*

- 15 Enligt § 2054.2 i den tjeckiska civillagen framgår det att *om gäldenären delvis fullgör skulden ska det anses att resten av skulden erkänns, om det av omständigheterna kan antas att gäldenären även har erkänt resten av skulden.*
- 16 Enligt § 574 i den tjeckiska civillagen framgår det att *en rättshandling ska anses vara giltig snarare än ogiltig.*
- 17 Enligt § 580.1 i den tjeckiska civillagen framgår det att *en rättshandling ska anses vara ogiltig när den strider mot god sed, liksom en rättshandling som strider mot lag, om det är nödvändigt med hänsyn till lagens ändamål och syfte.*

IV. Skäl till att förhandsavgörande begärs

- 18 Den hänskjutande domstolen anser att målets avgörande förutsätter en tolkning huruvida direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 har till syfte att ålägga kreditgivaren sanktioner för att inte ha gjort en fullständig bedömning av konsumentens kreditvärdighet, även om konsumenten har återbetalat lånet i dess helhet och inte heller framfört invändningar mot avtalet i samband med återbetalningen.
- 19 Även om vissa nationella appellationsdomstolar anser att tolkningsfrågan ska besvaras jakande, anser den hänskjutande domstolen att den fråga som nu prövas ännu inte har avgjorts av Europeiska unionens domstol och att svaret på denna fråga även kan grundas på en motsatt tolkning, vilken utgår ifrån en avvägning mellan de båda avtalsparternas intressen och med beaktande av att konsumenten även är ansvarig för sina handlingar.
- 20 Den hänskjutande domstolen beaktar även principen att det är Europeiska unionens domstol som är ensamt behörig att tolka unionsrätten, samt principen att en nationell domstol (även en domstol i första instans) har rätt att ställa en fråga i syfte att erhålla en sådan tolkning, och detta direkt med stöd av artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (tidigare artikel 234 i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen).
- 21 Det framgår av skälen i direktivet (särskilt skälen 26–28 som citeras ovan) att syftet är att skydda konsumenten mot oansvarig utlåning som kan leda till att konsumenten blir oförmögen att betala tillbaka sin skuld, vilket till och med skulle kunna leda till att denne blir insolvent.
- 22 Enkelt uttryckt är syftet med artikel 8 i direktivet att undvika att konsumenten drabbas av ekonomiska svårigheter vid återbetalningen av lånet.
- 23 För det fall konsumenten återbetalar sin skuld i sin helhet utan att göra några invändningar under betalningen, så kan det tyda på att de skadliga effekter som direktivet skyddar konsumenterna mot inte förekommer.
- 24 Kreditgivarens skyldighet att bedöma konsumentens kreditvärdighet är inte direktivets huvudsyfte, utan det sätt på vilket syftet ska uppnås.

- 25 Frågan är därför om själva syftet med direktivet är att ålägga kreditgivaren med sanktioner när beviljandet av lånet inte medfört några negativa effekter, eller om det eventuellt inte finns något som tyder på att det förekommer några negativa effekter (det existerar endast en hypotetisk möjlighet att konsumenten eventuellt skulle kunna bli insolvent i framtiden, vilket varken gjorts gällande i förevarande mål eller än mindre bevisats). Dessutom görs detta gällande av ett kommersiellt bolag.
- 26 Om det även är tillåtet att tillämpa sanktioner i förevarande fall, det vill säga om ett avtal, som uppfyllts utan några som helst invändningar, anses vara ogiltigt, så borde hänsyn tas till andra konsumenters situation, för vilka näringsidkaren har prövat kreditvärdigheten i enlighet med artikel 8 i direktivet (genom att på vederbörligt sätt bedöma tillgångar och skulder), och som trots detta inte fullgör sina avtalsrättsliga förpliktelser. I sådana fall kan det inte hävdas att avtalet är ogiltigt på grund av ett åsidosättande av artikel 8 i direktivet, och konsumenterna förblir ansvariga för hela förpliktelsen, även för avtalade tilläggskostnader, såvida det inte fastställs någon annan ogiltighetsgrund för kreditavtalet.
- 27 Den hänskjutande domstolen anser att detta medför en ojämlikhet mellan konsumenter, eftersom avtalet är ogiltigt (endast på grund av brister i näringsidkarens förfarande) för de konsumenter som har fullgjort avtalet och för vilka de negativa effekter som direktivet syftar till att skydda mot inte har inträffat, medan avtalet, för de konsumenter som blivit insolventa, men för vilka näringsidkaren har genomfört en kreditvärdighetsbedömning i enlighet med artikel 8 i direktivet, inte kan anses vara ogiltigt på grund av att denna bestämmelse har åsidosatts.
- 28 Den hänskjutande domstolen är därför övertygad om att det inte är möjligt att bedöma kreditvärdigheten enbart på grundval av vad näringsidkaren kräver av konsumenten, utan att hela avtalsförhållandet ska beaktas inom ramen för direktivets skyddssyfte.
- 29 Enligt den hänskjutande domstolen måste den förevarande frågan också bedömas mot bakgrund av de allmänna rättsprinciper som har präglat den europeiska rättskulturen under årtusenden och som har haft ett avgörande inflytande på uppkomsten och utvecklingen av avtalsrätten i de enskilda medlemsstaterna i Europeiska unionen. Det handlar i första hand om god tro och rättssäkerhet, som är avsedda att gynna båda parter i ett avtal oavsett om de är näringsidkare eller konsumenter, eftersom efterlevnaden av dessa principer är direkt kopplad till det rättsliga förtroendet.
- 30 Om en kreditgivare ingår ett kreditavtal med en konsument som därefter beviljas lånet och vederbörligen återbetalar det, kan kreditgivaren följaktligen räkna med att konsumenten, genom att betala, återbetalar sin skuld enligt avtalet.
- 31 Till och med en underförstådd (tyst) rättshandling förutsätter god tro och rättssäkerhet för den andra parten. I tjeckisk rätt återfinns denna institution i ovan

nämnda § 2054 i den tjeckiska civillagen. Institutionen har varit känd i tjeckisk rätt under lång tid (tidigare genom § 407 zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (lag nr 513/1991, handelslagen), som var i kraft från den 1 januari 1992 till den 31 december 2013, liksom § 97 zákon č. 141/1951 Sb., občanský zákoník (lag nr 141/1951, civillagen) eller § 1497 zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský (ABGB) (lag nr 946/1811, allmänna civillagen)).

- 32 Dessa anförda bestämmelser tillskrev betydelse för underförstådda rättshandlingar genom att antingen erkänna en presumtion om en förpliktelse, eller att handlingen medförde att rättighetens preskriptionstid avbröts. Med andra ord var och är underförstådda rättshandlingar direkt kopplade till förtroendet för den andra parten i rättsförhållandet, såvida det inte kan anses, utifrån omständigheterna, att den som utförde rättshandlingen inte hade för avsikt att skapa ett sådant förtroende.
- 33 Det är en princip i den tjeckiska civilrätten att anse rättshandlingar som giltiga snarare än ogiltiga, eftersom parterna i privaträttsliga rättshandlingar både har friheten att forma sina egna rättsförhållanden och har samtidigt ansvaret för dem. Privaträtten bör därför respektera betydelsen av denna frihet och detta ansvar i förhållande till rättshandlingen i fråga och försöka hitta tolkningar som gör det möjligt att upprätthålla rättshandlingen, snarare än att undergräva den.
- 34 En sanktion är ändamålsenlig om ett skyddat intresse har inskränkts och sanktionen är nödvändig för att undanröja effekterna av inskränkningen eller för att avskräcka respektive aktör från att uppträda otillbörligt i framtiden. Det är inte ändamålsenligt att tillämpa sanktioner endast som en förebyggande åtgärd om inga skadliga effekter har inträffat. Det är inte heller nödvändigt och strider mot principen om frihet [i privaträttsliga förhållanden].
- 35 Det framgår inte tydligt av direktivet om dess syfte är att ålägga sanktioner mot en kreditgivare som underlåtit att uppfylla sin skyldighet för det fall den situation inte uppstår som direktivet faktiskt antogs för.
- 36 I praktiken börjar det dyka upp fall som det som förekommer i förevarande mål (det vill säga att kreditgivaren krävs på att betala tillbaka hela räntan på lånet efter det att lånet har återbetalats). Denna fråga har ännu inte prövats på unionsnivå, och enligt den hänskjutande domstolen är det önskvärt att den prövas av Europeiska unionens domstol för att säkerställa en enhetlig tolkning.

... [förfarandet i det nationella målet]

Prag, den 1 augusti 2022

...